

บทที่ 6

ความคิดเห็นทางการเมืองของพนักงานรัฐวิสาหกิจ

การศึกษาถึงความคิดเห็นทางการเมืองของพนักงานรัฐวิสาหกิจนั้น ทำได้โดยการศึกษาวิจัยถึงทัศนคติทางการเมืองของพนักงานรัฐวิสาหกิจนั่นเอง โดยทัศนคตินั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้มากมาย เช่น เซอร์เทิน ให้ความหมายว่า "เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งหนึ่ง"¹ คาทซ์ อธิบายว่า "เป็นระดับความรู้สึกความเชื่อของบุคคลที่มีต่อวัตถุหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ในทางบวกหรือลบ"² ส่วนเทอร์สโตน กล่าววว่า "คือระดับความหมายมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นความคิด ฯลฯ ความรู้สึกต่อสิ่งเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย"³

จากคำจำกัดความเหล่านี้ สรุปได้ว่า ทัศนคติทางการเมืองหมายถึงความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของประชากรที่ทำการศึกษา ว่าเป็นไปในทางเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วยต่อสภาพการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะหนึ่ง

---

1 Arron Quin Serttain, Psychology Understanding Human Behavior (New York : Mc Graw-Hill, 1958), P. 280.

2 Danial Katz, "Attitudes Formation amd Public Opinion," in Political Attitudes & Public Opinion, ed. Dan D.Nimmo and Charles M.Bonjean (New York : David Mc Key Company, 1972). P. 13.

3 L.L. Thurstone, "Comment," American Journal of Sociology, 52 (1946) : 39.

สำหรับ เทรนดิส ได้จำแนก องค์ประกอบ ของทัศนคติ เป็น 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ⁴

1. องค์ประกอบทางความรู้ (cognitive component) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับบุคคลหรือวัตถุใด ๆ หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ
2. องค์ประกอบทางความรู้สึกหรืออารมณ์ (affective component) หมายถึง การประเมินสิ่งต่าง ๆ ของบุคคล ความชอบหรือไม่ชอบ หรืออารมณ์ที่ตอบสนองต่อวัตถุหรือบุคคล หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ
3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (behavior component) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อบุคคลหรือวัตถุใด ๆ หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ

เกี่ยวกับองค์ประกอบของทัศนคตินี้ นักวิชาการทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ล้วนยอมรับในองค์ประกอบนี้ ตัวอย่างเช่น มูซาเฟอร์ เชอร์ริฟ และ แครวดีน ดับบลิว เชอร์ริฟ ได้สรุปไว้ในหนังสือ "Social Psychology" ของเขาว่า

"...แม้ว่าจะมีผู้ให้คำจำกัดความของทัศนคติแตกต่างกันออกไป แต่จะมีแนวคิดสอดคล้องกันว่า ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ องค์ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ (cognitive component) คือ ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavior component) คือ การยอมรับหรือไม่ยอมรับ ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ"⁵

โดยพื้นฐานแล้ว แนวการศึกษาของวิชาพฤติกรรมศาสตร์ ก็คือแนวการศึกษาที่เน้นเรื่องแรงกระตุ้นทำให้เกิดการกระทำที่สามารถสังเกตเห็นและนิรนัยได้ และเชื่อว่าประสบการณ์ของมนุษย์ เป็นรากฐานของพฤติกรรมทั้งหมด รวมทั้งเป็นรากฐานความคิด ความรู้สึกของมนุษย์ต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วย ดังที่ ประเสริฐ แยมกลิ่นนึ่ง ได้กล่าวเสริมไว้ดังนี้

4 อ้างใน Phillip Zimbardo and Ebbe B. Ebbesen, Influencing Attitudes and changing Behavior (California : Addison - Wesley Publishing Company, 1970), p. 7.

5 Muzaffer Sherif, Carolyne W. Sherif, Social Psychology (New York : Harper and Row Publishers, 1969), p. 334.

"...พฤติกรรมศาสตร์ หมายถึง สังคมศาสตร์ในส่วนที่ศึกษาพฤติกรรมหรือการกระทำ (action) ของคนที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นในสังคมจุดรวมความสนใจของพฤติกรรมศาสตร์ก็คือ ต้องการวิเคราะห์พฤติกรรมหรือการกระทำเพื่อให้ทราบถึงลักษณะและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะปัจจุบันต่าง ๆ ที่ถือได้ว่าเป็นสาเหตุกำหนดให้บุคคลเลือกตัดสินใจกระทำต่าง ๆ ดังที่ปรากฏออกมา พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลนั้นไม่รวมเฉพาะสิ่งที่แสดงปรากฏออกมาภายนอกเท่านั้น เช่น การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง อาชญากรรม การใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ฯลฯ แต่ยังรวมถึงสิ่งที่อยู่ภายในใจของบุคคลซึ่งคนภายนอกไม่อาจสังเกตเห็นได้โดยตรง เช่น ค่านิยม (value) ที่เขายึดถือเป็นหลักในการประเมินสิ่งต่าง ๆ ทศนคติที่เขามีต่อสิ่งต่าง ๆ ความคิดเห็น (opinion) ความเชื่อ รสนิยม และสภาพจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของบุคลิกภาพของบุคคลนั้น"⁶

ดังนั้นในส่วนนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ ในประเด็นสำคัญ 3 ประการคือ

- (1) ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (Political cognition)
- (2) ความรู้สึกต่อการเมือง (Political affection)
- (3) ความโน้มเอียงของพฤติกรรมทางการเมือง (Political orientation)

1 ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (Political cognition)

ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง หมายถึง ภาพพจน์ที่ประชาชนมีเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมืองในสังคมของตน หรือความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจะมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเชื่อทางการเมือง (political beliefs) อีกประการหนึ่ง ความรู้ความเข้าใจกับความเชื่อแต่เกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล แต่ความเชื่อจะคงอยู่กับบุคคลในลักษณะที่ค่อนข้างถาวร และจะทำให้บุคคลนั้นยอมรับในสิ่งต่าง ๆ ที่เข้าเชื่อโดยไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ยืนยัน

6 ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, "ความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน : การศึกษาการบริหาร ในแง่พฤติกรรมศาสตร์", วารสารสังคมศาสตร์, 9 (เมษายน) : 46-47.

ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจะเกิดขึ้นจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง พร้อมทั้งมีการประเมินทางวัตถุประสงค์ทางการเมืองเหล่านั้นว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่สำคัญหรือไม่สำคัญถ้าไม่มีการประเมินดังกล่าว ประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับก็จะเป็นเพียงความทรงจำ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเปรียบเสมือนตัวเชื่อมระหว่างบุคคลกับสังคม และระหว่างบุคคลกับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ

ดังนั้นความรู้ ความเข้าใจในทางการเมืองในที่นี้ จึงหมายถึงความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการเมืองและการปกครองประเทศ ทั้งในลักษณะที่เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองทั่วไป และบทบาทหน้าที่การเมืองของประชาชน

ในการวัดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของพนักงานรัฐวิสาหกิจครั้งนี้ ใช้คำถามที่จะทดสอบความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2 ข้อ คือ

- (1) เมืองไทยไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้ง เพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนได้
- (2) การได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการงาน ก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมืองเช่นกัน

ข้อความที่ (1) เป็นข้อความที่ทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองในระดับชาติ
ข้อความที่ (2) เป็นข้อความที่ใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับกลุ่ม คือการเลือกผู้นำราชการงาน

จากภาพนิทรรศการที่ได้มาจากการสัมภาษณ์บุคคลกับพนักงานรัฐวิสาหกิจพบว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ในระดับที่ดีพอสมควร ดังจะเห็นได้จาก การตอบคำถามและการแสดงเหตุผล ดังต่อไปนี้

คำถามข้อที่ (1) เมืองไทยไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งเพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนได้

"ผมไม่เห็นด้วย เพราะระบบที่แท้จริง ๆ ควรเป็นระบบประชาธิปไตย ถ้าไม่ต้องเลือกตั้ง ก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนก็คือการเลือกตั้ง"

"คิดว่าไม่เห็นด้วย เพราะการเลือกตั้งนั้น เพื่อนำตัวแทนของประชาชนในแต่ละท้องที่เข้ามา ซึ่งตัวแทนเหล่านั้น จะมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาของท้องที่ของตน ได้ดีกว่า ผู้แทนที่มาจากกาแต่งตั้ง....."

"ไม่เห็นด้วย เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น เป็นคนของประชาชน โดยให้เป็นตัวแทนของแต่ละท้องถิ่น มาเป็นผู้ระบายข้อคับข้องใจแทนประชาชน ซึ่งถ้าเป็นผู้แทนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งนั้น ถึงแม้ว่าเขาจะมีความรู้ดี ก็คงไม่รู้ถึงความต้องการของประชาชน"

จะเห็นได้ว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับชาติของพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ มีระดับความรู้ความเข้าใจตลอดจนแนวความคิดทางการเมือง อยู่ในระดับที่ดีพอควร ได้มีการกล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนมีความเข้าใจในหน้าที่การปฏิบัติงานของผู้แทนราษฎร รวมไปถึงจุดมุ่งหมายของการมีผู้แทนที่มาจากกาเลือกตั้งด้วย

คำถามข้อ (2) การเลือกตั้งในกลุ่มเล็ก ๆ ต่าง ๆ เช่นการเลือกตั้งผู้นำสหภาพแรงงานนั้น ถือว่าเป็นการแสดงบทบาททางการเมือง

"น่าจะเป็น เพราะผู้นำแรงงาน ก็จะต้องมีการรักษาผลประโยชน์ของลูกน้อง เช่นเดียวกับการเลือกตั้ง ส.ส. ที่จะต้องคอยรักษาผลประโยชน์ของประชาชน....."

"เป็นเพราะจะเป็นการสร้างพื้นฐานในระดับล่าง ที่จะก้าวเข้าไปสู่การเมืองในระดับที่สูงขึ้น"

"เป็นเพราะการเลือกตำแหน่งผู้นำสหภาพฯเป็นการแสดงการเมืองในระดับกลุ่มย่อย ๆ อันหนึ่ง ซึ่งเป็นระดับเล็ก ที่จะมีผลต่อระดับการเมืองของประเทศต่อไป"

จากลักษณะคำตอบในคำถามข้อที่ (2) นี้ จะเห็นว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับล่างดีพอควร มีความเข้าใจถึงพื้นฐานของระบบการเมืองชั้นพื้นฐานซึ่งลักษณะความรู้ความเข้าใจดังกล่าว จะเป็นฐานของความคิดทางการเมืองในระดับสูงต่อไป

2 ความรู้สึกรักต่อการเมือง (Political affection)

อัลมอนด์ และ เนาเวลล์ ได้กล่าวถึงความหมายของความรู้สึกรักต่อการเมืองในลักษณะที่ "เป็นความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือองค์การทางการเมืองทั้งหลาย"⁷ โดยทั่วไปแล้วมักมีการประเมินค่าของวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือเหตุการณ์ทางการเมืองใด ๆ อยู่ด้วยไปในทางบวกหรือทางลบทางใดทางหนึ่ง

กล่าวได้ว่า ความรู้สึกทางการเมืองก็คือ สิ่งสะท้อนถึงความศรัทธาหรือไม่ศรัทธาต่อการเมือง และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ยึดมั่นในความคิดเห็น หรือทัศนคติหรืออาจจะนำไปสู่การก่อตั้งของความคิดเห็นหรือทัศนคติใหม่ขึ้นได้

นักวิชาการหลายท่านมีความคิดเห็นว่าความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นส่วนสำคัญของความคิดเห็นว่าความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นส่วนสำคัญของความคิดเห็นหรือทัศนคติ โดยทัศนคติประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความรู้ความเข้าใจที่มีเหตุผลว่าสิ่งใดจริงสิ่งใดไม่จริงกับการประเมินค่าในความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร และทัศนคติเป็นความรู้ความเข้าใจที่สะสมไว้ทั้งทางบวกและลบ เป็นสิ่งสะท้อนถึงความศรัทธาเริ่มแรกที่ได้รับจากประสบการณ์ จนเกิดเป็นสภาวะใหม่ของทัศนคติที่รวบรวมได้จากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล⁸

7 Almond and Powell, Jr, Comparative Politics : A Development Approach, P. 50.

8 Theodore Newcomb, Ralph Turnur, and Philip Converse, Social Psychology (London : Routledge and Kegan Paul, 1966), PP. 41-42.

ความรู้สึกต่อการเมืองที่จะกล่าวนี้จะเน้นในเรื่อง "ความไว้วางใจทางการเมือง" (Political Trust) หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า "ความศรัทธาทางการเมือง" ซึ่งความไว้วางใจทางการเมืองนี้เป็นความโน้มเอียงพื้นฐานในเชิงความรู้สึก (affection) หรือประเมินค่า (evaluation) เรื่องความไว้วางใจทางการเมืองนี้ มิลเลอร์ ได้กล่าวไว้ว่า "เริ่มจากความไว้วางใจสูงสุด จนกระทั่งความระแวงสูงสุดที่มีต่อระบบการเมือง รวมทั้งการบริหารงานของรัฐบาลตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลคาดหวังไว้"⁹ ระดับความไว้วางใจทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองรวมทั้งเป็นปัจจัยที่จะช่วยวิเคราะห์ถึงความเข้มของความขัดแย้งและความตึงเครียดทางการเมืองได้ด้วย

บุคคลที่มีความไว้วางใจในทางการเมืองสูงจะเชื่อว่าการกระทำของรัฐบาลจะทำให้สภาพต่าง ๆ ดีขึ้น การเมืองไม่ใช่เรื่องสกปรกเสียทั้งหมดเจ้าหน้าที่ของรัฐทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่บุคคลที่มีความหวาดระแวงทางการเมืองสูง มักจะรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรก นักการเมืองเป็นพวกเจ้าเล่ห์หลอกลวง ผู้นำประเทศมักเป็นคนคดโกง ฉ้อราษฎ์บังหลวงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน¹⁰

ในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ ระดับความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นการวัดประเมินโอกาสและความเข้มของความขัดแย้งและความตึงเครียดของสังคม¹¹ การที่กลุ่มซึ่งมีขนาดใหญ่พอประมาณเกิดความไม่ไว้วางใจและกระทำการเรียกร้อง หากระบบการเมืองมีความสามารถในการปรับตัวก็จะสามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่ถ้าไม่สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ดังกล่าว ความขัดแย้งและการใช้กำลังรุนแรงอาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองได้เช่นกัน

9 Arthur H. Miller, "Political Issue and Trust in Government 1964-1970," American Political Science Review 64 (1970) : 1199

10 บุญเลิศ ธีระตระกูล. "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรมกรไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีกรมการท่าเรือแห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528), หน้า 31-32.

11 Joel D. Aberback and Jack L. Walker, "Political Trust and Racial Ideology," American Political Science Review 64 (1970) : 1199

ความสำคัญของการไว้วางใจทางการเมืองต่อระบบการเมือง เป็นที่ตระหนักกันมานาน ในแวดวงวิชาการและในทางปฏิบัติ ไม่มีรัฐบาลหรือระบบการปกครองใดจะดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากความไว้วางใจจากประชาชน ความรู้สึกไม่ไว้วางใจนั้นมีอยู่เสมอในทุกสังคมการเมือง ไม่ว่าผู้นำในระบบการเมืองนั้นจะเป็นที่ชื่นชอบของประชาชนเพียงใดและพยายามทำตามความต้องการของประชาชนมากเพียงใด เพราะยังมีบุคคลบางส่วนเห็นว่าสังคมยังขาดความเสมอภาค และความเป็นธรรม และยังคงระแวงสงสัยในการบริหารงานและความตั้งใจของรัฐบาลอยู่เสมอ ความไม่ไว้วางใจเป็นที่มาของความไม่พอใจ ซึ่งจะนำไปสู่การต่อต้านการไม่ให้ความร่วมมือ การไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด

ในการวัดความรู้สึกต่อการเมือง หรือความไว้วางใจทางการเมืองครั้งนี้ ใช้คำถามทดสอบ จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

1. ผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มักจะ "พูดเก่ง" มากกว่า "ทำจริง"
2. ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรี ในรัฐบาลที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
3. เมืองไทยจะสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ ควรจะมีการกำหนด บทลงโทษอย่างรุนแรงและเด็ดขาด เช่น ถ้าใครขโมยก็ตัดมือทิ้ง
4. ปัจจุบันเมืองไทยยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ข้อความทั้ง 4 ข้อ เป็นข้อความที่ทดสอบความไว้วางใจทางการเมืองในระดับชาติ โดยเฉพาะเกี่ยวกับผู้แทนราษฎร การบริหารงานของรัฐบาล ตลอดจนระบบการเมืองที่เป็นอยู่

จากคำถามข้อที่ 1 ผู้แทนส่วนใหญ่ มักจะ "พูดเก่ง" มากกว่า "ทำจริง" เป็นข้อความที่จะทดสอบถึงความรู้สึกและความไว้วางใจที่พนักงานรัฐวิสาหกิจที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อได้มีการสัมภาษณ์พูดคุยกับพนักงานรัฐวิสาหกิจแล้ว พนักงานรัฐวิสาหกิจได้มีการแสดงความคิดเห็นในลักษณะดังต่อไปนี้

"เป็นเรื่องจริง ที่เวลาจะพูดอะไรก็พูดได้ แต่พอทำเข้าจริง ๆ ก็จะไปติดระบบกลไกบางอย่าง....."

"จริง เห็นได้จากการหาเสียง ที่ผู้แทนมักจะพูดอะไรก็ได้เป็นเพียงความคิดว่าจะทำ แต่ตัวเองไม่มีอำนาจที่จะทำได้"

"...การปฏิบัติงานของผู้แทนมักจะติดขัดในหลาย ๆ อย่าง....."

"ส.ส. นั้นจะต้องแบ่งเป็น 2 พวก คือ พวกที่ไม่ได้เป็นรัฐมนตรี กับพวกที่ได้เป็นรัฐมนตรี ส.ส. พวกที่ไม่ได้เป็นรัฐมนตรี มักจะไม่ค่อยมีอำนาจและบทบาทมากนัก...."

จากคำตอบบางคำตอบดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความรู้สึกที่ขาดความไว้วางใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ โดยรู้สึกว่าสมาชิกสภาผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปในสภานั้น ไม่สามารถปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ นำสังเกตอย่างหนึ่งว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจยังมีความเข้าใจในสาเหตุที่ทำให้การปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มิได้สำเร็จ ล่วงไปนั้น มิใช่เป็นเพราะตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขาดคุณภาพหรือความตั้งใจ แต่เป็นเพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นขาดอำนาจในการสั่งการ ซึ่งอำนาจนี้จะตกอยู่กับสมาชิกสภาผู้แทนส่วนน้อย ที่ได้รับเลือกให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ

คำถามข้อที่ 2 การปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีเท่าที่ผ่านมาเป็นเช่นไร

จากการสัมภาษณ์พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งได้มีความคิดเห็นดังต่อไปนี้

"ใช้ไม่ได้เลย รัฐบาลทำเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตัวเองมากเกินไปไม่ยอมกระจายไปสู่คนส่วนใหญ่ทั่ว ๆ ไป คำนึงแต่พวกของตนเป็นหลัก....."

"...ไม่มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานเลย ไม่มีอะไรดีขึ้นเท่าใดนัก"

"โดยภาพรวม ถือว่าการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่ผ่าน ๆ มาอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจนัก ปัญหาอุปสรรคขึ้นเป็นปัญหามีมากขึ้น....."

จากลักษณะคำตอบดังกล่าว น่าจะชี้ให้เห็นชัดว่าความรู้สึกความไว้วางใจในคณะรัฐมนตรี นั้นมีอยู่ในระดับที่น้อยมากพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความรู้สึกหวาดระแวงในตัวของรัฐมนตรีต่าง ๆ อย่างมาก ปัญหาคอร์ปชั่นเป็นปัญหาหลักที่สร้างความหวาดระแวงมาสู่พนักงานรัฐวิสาหกิจ เนื่อง จากมีการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีไปในทางมิชอบ โดยรัฐมนตรีได้มีการใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ตนและกลุ่มของตนโดยไม่สนใจต่อประชาชนโดยส่วนรวมเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จาก ความคิดเห็นของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ได้กล่าวไว้

คำถามข้อที่ 3 เมืองไทยจะสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ได้ควรจะมีการกำหนดบทลงโทษอย่างรุนแรงและเด็ดขาด เช่นถ้าใครขโมยก็ตัดมือทิ้ง

จะพบว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความรู้สึก ความไว้วางใจทางการเมืองในระดับที่ค่อนข้าง ต่ำ ดังจะเห็นได้จากคำตอบดังนี้

"คนไทยยังขาดสามัญสำนึก ขาดวินัย ในการปฏิบัติตัว ทำอะไรแบบง่าย ๆ จึงควรจะให้ มีการลงโทษแบบรุนแรง แต่เป็นเพียงระยะสั้น ๆ"

"...จะใช้ในช่วงวิกฤตจริง ๆ เมื่อบ้านเมืองย่ำแย่ และเมื่อดีขึ้น ก็ค่อยปรับปรุง..... โดยส่วนใหญ่ของประชาชนนั้น เป็นผู้บริสุทธิ์ มักจะไม่ค่อยทำผิดกฎหมายอยู่แล้วแต่จะมีบางพวกที่ คอยฉวยหาโอกาสในการกระทำผิดต่อกฎหมาย....."

"มันจะขัดกับสิทธิพื้นฐานของมนุษยชน ซึ่งจะกระทบต่อต่างประเทศที่จะเห็นว่าประเทศไทย ป่าเถื่อน..... ถ้าสมมุติจะทำได้ก็คงจะเป็นการกระทำเป็นครั้งคราวเท่านั้น ไม่ใช่ถาวร"

จากคำตอบดังกล่าวเห็นได้ชัดว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความรู้สึกที่ขาดความไว้วางใจทาง การเมืองที่เป็นอยู่ โดยพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความต้องการที่จะให้มีการจัดระเบียบในสังคมให้ดีขึ้น โดยให้มีการจัดการกับผู้ละเมิดกฎหมายอย่างเฉียบขาด มากกว่าที่จะใช้กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งพนักงานรัฐวิสาหกิจรู้สึกว่าจะไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้เท่าใดนัก แต่จะเห็นว่าพนักงาน รัฐวิสาหกิจเองก็มิได้มีแนวคิดในรูปแบบของเผด็จการที่จะใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาลดลงไป แต่จะใช้กฎหมายที่รุนแรงเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้สถานการณ์สงบลง

คำถามข้อที่ 4 ปัจจุบันเมืองไทยยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

เมื่อได้ถามถึงความรู้สึกนี้กับพนักงานรัฐวิสาหกิจแล้วก็พบว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจมีความรู้สึกไม่ดีต่อการเมืองการปกครองของประเทศเท่าใดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นของพนักงานรัฐวิสาหกิจดังต่อไปนี้

"เสรีภาพของเรายังไม่มี ทหารยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง ถึงจะอ้างอย่างไรก็ตาม มันก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย"

พนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ มีการมองภาพของระบบการเมืองได้ลึกซึ้งพอสมควร โดยพวกเขาได้มองเห็นถึงความขัดแย้งระหว่างแนวทางประชาธิปไตย กับวิถีทางในการปฏิบัติที่ออกมา นั้น มันมีความขัดแย้งกัน ดังเช่นคำกล่าวของพนักงานรัฐวิสาหกิจนี้

"ประชาธิปไตยของเมืองไทยเป็นเพียงรูปแบบโครงสร้างเท่านั้น แต่ลักษณะในการปฏิบัติแล้วยังไม่เป็นประชาธิปไตยแต่จะเป็นลักษณะเฉพาะของไทย ไม่ใช่แบบของตะวันตก....."

นอกจากนี้แล้วพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ก็ได้ยกตัวอย่างให้เห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรมมากขึ้นเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของทหาร

"...จะเห็นได้ว่ากองทัพ ผู้นำทางการทหารได้เข้ามามีบทบาทมากในทางการเมืองไทย สังเกตได้จาก ข่าวต่าง ๆ เวลาสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีนะในเรื่องใด ๆ ก็ตามแล้ว ก็ยังจะต้องไปสัมภาษณ์ผู้นำทางการทหารควบคู่กันไปด้วย จึงจะถือว่าข้อมูลที่ได้มานั้นสรุปได้อย่างถูกต้อง....."

จากลักษณะคำตอบต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความไม่ไว้วางใจในรูปแบบระบบการปกครองของประเทศที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นไปในทิศทางใด ขาดความเด่นชัดและแน่นอนซึ่งความรู้สึกของพนักงานรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ นี้ เป็นสิ่งที่น่าจะคำนึงถึง เพราะถ้าความรู้สึกเหล่านี้มีมากขึ้นอาจจะมีผลกระทบต่อระบบการเมืองในที่สุด

3 ความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมือง (Political orientation)

ในเรื่องความโน้มเอียงทางการเมืองจะเน้นการมองถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหลัก ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และมองถึงความสนใจทางการเมืองของประชาชนด้วย เพราะความสนใจทางการเมืองจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้ความเข้าใจทางการเมือง กับความรู้สึกต่อการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่ประชาชนมีความชอบหรือเลื่อมใสศรัทธาต่อระบบการเมืองแต่ขาดซึ่งความสนใจทางการเมืองอย่างจริงจัง ก็จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยลง

มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาวิจัยและพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นอยู่กับความสำนึกทางการเมืองอีกประการหนึ่ง จากการศึกษาในสังคมตะวันตกพบว่า "บุคคลมีความสำนึกทางการเมืองย่อมจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่มีสำนึกทางการเมือง"

จึงกล่าวได้ว่า ความสำนึกทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะความสำนึกทางการเมืองนั้นจะต้องเป็นการที่บุคคล หรือประชาชน ต้องมีความรู้ในเรื่องของการเมืองและมีปฏิริยาต่อเรื่องนั้นในทางการเมืองที่ต่อต้านด้วย ทั้งในทางบวกและทางลบ ความสำนึกในทางการเมืองในลักษณะนี้ จะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนานาประการ เช่นการออกเสียงเลือกตั้งการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือการแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง เป็นต้น เพราะความสำนึกทางการเมืองจะมีผลกระทบต่อบุคคลทางด้านความคิดเห็น ด้านความผูกพันและเป็นผลให้เกิดปฏิริยาต่อการแสดงออกในเชิงบวกหรือลบ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงระดับความสำนึกทางการเมืองของแต่ละบุคคล

ดังนั้นความสนใจทางการเมืองและความสำนึกทางการเมืองโดยพื้นฐานแล้วก็คือ ผลจากการที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และมีความรู้สึกต่อการเมือง ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ อันจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แสดงออกมาจากความโน้มเอียงของความรู้สึกในทางใดทางหนึ่งต่อระบบการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะครอบคลุมถึงกิจกรรมทุกชนิดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างประชาชนกับสถาบันทางการเมืองภายในรัฐ นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายไว้มากมาย ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไป ดังนี้

เกอร์เรนท์ นาร์รี กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองที่มีอยู่ทั่วไป อาจเรียงลำดับได้จากการออกเสียงเลือกตั้งไปจนถึงการเป็นผู้กำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบาย¹²

กอฟเฟรย์ เค โรเบิร์ตส์ นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือกลุ่มการเมือง¹³

นอกเหนือจากนักวิชาการชาวตะวันตกแล้ว ทางด้านนักวิชาการของไทยได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้เช่น

ทิพานร นิर्म์สุกัทธิ เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (activity) ของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เรียกว่า "การมีส่วนร่วมโดยตนเอง" (autonomous participation) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า "การมีส่วนร่วมโดยการถูกระดม" (mobilized participation)¹⁴

สำหรับในส่วนของความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคตของพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งคำถามเพื่อดูความโน้มเอียงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยใช้คำถาม 3 ข้อ ดังนี้

12 Geraint Parry, ed, Participation in Politics (Manchester : Manchester University, Press, 1972), P. 3.

13 Geoffrey K.Roberts, A Dictionary of Political Analysis (London : Longman, 1971), P. 145.

14 ทิพานร นิर्म์สุกัทธิ, พัฒนาทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 204-205.

(1) ในอนาคต ถ้ามีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านจะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่

(2) ถ้ามีใครอยู่ในชุมชนเดียวกับท่าน สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านพร้อมและยินดีที่จะช่วยเหลือเขาในการหาเสียงให้

(3) ในอนาคต ถ้าเป็นไปได้ ท่านอยากจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้างหรือไม่

คำถามข้อที่ (1) ในอนาคตถ้ามีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ท่านจะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือไม่

เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์พูดคุยกับพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้แล้ว จะพบว่าโดยส่วนใหญ่พนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ไปเข้าร่วมในระดับที่ค่อนข้างสูง แม้ส่วนมากจะไปเพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี โดยไม่มีความสนใจทางการเมืองก็ตามดังเช่น พนักงานรัฐวิสาหกิจบางคนได้กล่าวไว้ดังนี้

"จะไปออกเสียงเลือกตั้ง โดยจะดูประวัติของคนทีลงสมัครก่อน อย่างไรก็ตามเรา จะไปใช้สิทธิของเรา เพื่อไม่ให้ผู้อื่นมาใช้สิทธิแทนเรา"

"ต้องดูก่อนว่าการเลือกตั้งนั้นจะออกมาแบบไหน....แต่ถึงอย่างไรส่วนใหญ่ ก็จะไปใช้สิทธิทุกครั้ง...."

ซึ่งก็ถือได้ว่าคนงานเหล่านี้มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิที่ได้รับ ซึ่งอาจจะไม่มีความสำนึกในความสำเร็จของการเลือกตั้ง แต่ก็มีความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของประชาชนพลเมืองที่พึงกระทำ

คำถามข้อที่ (2) ถ้ามีใครอยู่ในชุมชนเดียวกับท่าน สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ท่านพร้อมและยินดี ที่จะช่วยเหลือในการหาเสียงให้

เมื่อได้สัมภาษณ์ในคำถามดังกล่าวข้างต้น ก็พบว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ ก็มีความเต็มใจในการที่จะมีส่วนร่วมให้การช่วยเหลือ ผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสภาผู้แทนราษฎร ดังจะเห็นได้จากคำตอบเหล่านี้

"ต้องดูก่อนว่ารู้จักเขาคือใคร ถ้ารู้ว่าเขาเป็นคนดี ผมก็จะช่วยเขาหาเสียงแน่นอน เพื่อที่จะให้เขามาช่วยแก้ไขปัญหาให้เรา"

"ต้องช่วยเขาแน่ เพราะเขาคือตัวแทนของเรา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาให้ชุมชนของเรา ถ้าเขารู้เรื่องภายในชุมชนเราดี ก็น่าจะสนับสนุน เพื่อที่เขาจะได้มาช่วยเรา"

"ผมเคยช่วยหาเสียงในให้กับคนบางคน ซึ่งก็ดีที่เมื่อเราช่วยเขาแล้ว เขาก็มีการตอบสนองการช่วยเหลือของเราในที่สุด"

สิ่งหนึ่งที่จะสังเกตได้ การเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นของการช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น พนักงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ก็มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ก็เพื่อที่จะให้ผลประโยชน์ของตนได้รับการตอบสนอง เป็นลักษณะที่มีผลประโยชน์ร่วมกันอยู่ โดยมีได้มีความตั้งใจที่จะต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง

คำถามข้อที่ (3) ในอนาคตถ้าเป็นไปได้ ท่านอยากจะสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบ้างหรือไม่

จากคำถามดังกล่าว เมื่อได้สอบถามความคิดเห็นของพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้แล้ว ปรากฏว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจโดยส่วนใหญ่แล้ว มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง โดยเฉพาะการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังจะเห็นได้จากคำตอบดังนี้

"...อยากจะเป็น ส.ส. ถ้ามีฐานะพร้อม และตัวเองก็อยากที่จะทำอะไรเพื่อผู้อื่น ไม่ได้ทำเพื่อหวังอะไร แต่ตั้งใจที่จะทำเพื่อพี่น้องของเรา...."

จากลักษณะคำตอบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ มีความตั้งใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างจริงจัง เมื่อคนมีศักยภาพที่พร้อมต่อการสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่จะเห็นว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจบางส่วนก็มีความคิดเห็นว่าคุณเองก็มีความตั้งใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่จะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการที่จะทำให้คนรู้สึกพอใจที่จะทำให้คุณเต็มใจ เขาไปมีส่วนร่วมทางการเมืองดังเช่น คำตอบดังกล่าวนี้

"แล้วแต่โอกาสจะอำนวย ถ้าเรามีฐานที่ตึกควรจะไปสมัครรับเลือกตั้ง โดยถ้าสภาพการซื้อเสียงที่เป็นอยู่นั้นหมดไปคุณต้องการจะใช้ฝีมือและความศรัทธาให้ประชาชนเห็นมากกว่า"

"...ถ้าเป็นระบบประชาธิปไตยครึ่งใบแบบนี้ ก็ไม่อยากจะเข้าไปยุ่ง แต่ถ้าระบบมันดีขึ้น ก็อยากจะเข้าไปแก้ไขปัญหาของพี่น้อง...."

"ไม่คิดว่าจะสมัครรับเลือกตั้ง เพราะคิดว่าพอเราได้เป็น ส.ส. จริง ๆ แล้ว เราก็ทำอะไรไม่ได้มากนัก"

จากลักษณะคำตอบดังกล่าว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ โดยพื้นฐานแล้วมีความตั้งใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง แต่เนื่องด้วยความรู้สึกที่ไม่พอใจต่อสภาพของระบบ และโครงสร้างทางการเมืองในปัจจุบัน ทำให้พนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้เริ่มรู้สึกเบื่อและขาดความศรัทธาต่อระบบการเมืองในที่สุด ซึ่งถ้ามีความรู้สึกเช่นนี้มากขึ้นแล้วความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะมีน้อยลงในที่สุด

แนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นทางการเมืองของพนักงานรัฐวิสาหกิจครั้งนี้ ประกอบด้วยแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้สึกต่อการเมือง โดยเน้นถึงความไว้วางใจทางการเมือง และแนวความคิดเกี่ยวกับความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมือง

จากผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ ทางการเมืองในระดับที่น่าพอใจ โดยพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ มีความรู้ ความเข้าใจทาง การเมือง ที่เป็นไปอย่างถูกต้องและลึกซึ้งพอสมควร มีความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของระบบ การปกครองแบบประชาธิปไตย พร้อมทั้งยังมีความรู้ความเข้าใจในการเมืองในระดับล่าง ซึ่ง ความรู้ความเข้าใจดังกล่าว จะนำมาเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการสร้างความมั่นคงในการเมืองระดับ ประเทศในที่สุด

ในด้านความรู้สึกความไว้วางใจทางการเมือง ปรากฏว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับที่ไม่น่าพอใจต่อระบบการเมืองนัก โดยจะเห็นได้ว่าพนักงาน รัฐวิสาหกิจมีความไว้วางใจต่อ บทบาทหน้าที่ของผู้แทนราษฎรของตนอยู่ในระดับไม่สูงนัก พนักงาน รัฐวิสาหกิจ เริ่มรู้สึกขาดความศรัทธาต่อบทบาทหน้าที่ของผู้แทนราษฎรที่ตน เลือก เข้าไปนั้นไม่สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จได้ ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี พนักงานรัฐวิสาหกิจ ได้ ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี พนักงานรัฐวิสาหกิจยังมีความไม่ไว้วางใจต่อการ ปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความไม่ไว้วางใจต่อการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีเป็นอย่างมาก ในส่วนของ ระบบการเมืองนั้น พนักงานรัฐวิสาหกิจมีความรู้สึกที่ไม่ค่อยศรัทธาต่อรูปแบบการเมืองการปกครอง ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งพนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ มีความรู้สึกขาดความศรัทธาต่อแนวทางการปกครอง ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่มีความขัดแย้งต่อแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยที่ผู้ปกครองมักจะนำมากล่าวอ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของทหาร ซึ่งยังคงมีอยู่ในตลอดมาและยังไม่เห็นทางว่าบทบาทของ ทหารจะลดลง ซึ่งความรู้สึกที่ไม่พอใจเหล่านี้จะมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากประชาชนในปัจจุบันได้ มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองมากขึ้น ถ้าทหารยังคงบทบาทและอำนาจอยู่ในระดับนี้ต่อไป ไม่มีการปรับปรุงแล้วละก็ ความรู้สึกไม่ไว้วางใจในระบบการเมืองจะมีสูงขึ้น จนในที่สุดระบบ การเมืองดังกล่าวคงจะทรงตัวอยู่ไม่ได้ในที่สุด

ในส่วนของความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นปรากฏว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ยังสูงอยู่ ทั้ง ๆ ที่พนักงาน รัฐวิสาหกิจเหล่านี้ มีความรู้สึกทางการเมืองในระดับที่ต่ำ คงจะเป็นเพราะพนักงานรัฐวิสาหกิจ เหล่านี้ ยังคงมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองพอสมควรว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น มาจาก ที่จุดใด พนักงานรัฐวิสาหกิจเหล่านี้จึงไม่ได้ด่วนสรุปที่จะหมดศรัทธาต่อระบบการเมืองทั้งหมด

ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนราษฎรนั้น พนักงานรัฐวิสาหกิจก็มีความเข้าใจว่าโดยความเป็นจริงแล้ว ผู้แทนราษฎรนั้นก็ไม่สามารถที่ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากระบบที่เป็นอยู่ ดังนั้นแนวโน้มของพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ปรากฏออกมานั้น ยังมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง โดยพนักงานรัฐวิสาหกิจมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกเสียงเลือกตั้ง การสนับสนุนการหาเสียง ตลอดจนความคิดที่จะสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร